

Manteuffel, Tadeusz

Śp. Kazimierz Zakrzewski

Przegląd Historyczny 36, 16-17

1946

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

ze stopniem magistra filozofii w zakresie historii. Należał do grona najzdolniejszych wychowanków tego Uniwersytetu. Myślał początkowo o poświęceniu się dziejom średniowiecza powszechnego, pod wpływem jednak swego mistrza, niezapomnianego Marcellego Handelsmana, pracującego podówczas nad polityką emigracyjną Czarotoryskiego, obrał jako przedmiot swych studiów wiek XIX i zajął się tematami leżącymi na marginesie zainteresowań swego Profesora. Tak więc jego praca magisterska została poświęcona „Napoleonizmowi we Francji i w Polsce w latach 1840—48“. Zainteresowania młodego badacza skierowały się jednak niebawem ku zagadnieniom wschodnim, które zarówno w polityce polskiej jak ogólnoeuropejskiej odgrywały tak wielką rolę w drugiej połowie XIX wieku. Jako temat pracy doktorskiej wybrał więc „Sprawy kaukaskie w polityce europejskiej w latach 1831—1864“ i badał je sumiennie nie tylko na podstawie bogatych materiałów emigracyjnych, ale również urzędowych archiwów francuskich i angielskich.

Bliższe zetknięcie się z materiałami angielskimi w czasie podróży naukowej do Londynu zwróciły jego uwagę na tak mało dotychczas opracowaną politykę wschodnią Imperium Brytyjskiego. Po sprawach przeto kaukaskich zajął się z kolei bałkańskimi, badając je źródłowo w Bułgarii. Owocem tych poszukiwań była obszerna rozprawa p. t. „Bułgarski Ruch Narodowy, 1856—1872“. Została ona potraktowana przez autora jako wstęp do szeregu innych prac, które miały wyczerpać sprawę bałkańską i na jej tle zarysować wyraźnie linię ówczesnej polityki brytyjskiej na wschodzie Europy. Po opublikowaniu przeto rozprawy o Bułgarii udał się na badania archiwalne do Rumunii. Niestety owcców tych poszukiwań nie pozwolił mu opublikować wybuch wojny.

Śp. Widerszał był ściśle związany z życiem naukowym Warszawy. Zajmował kolejno stanowiska asystenta Instytutu Historycznego oraz urzędnika archiwów: Oświecenia Publicznego, Wojskowego i Akt Nowych. Niezależnie od powyższego brał czynny udział w pracach Komitetu Organizacyjnego VII-go Międzynarodowego Kongresu Nauk Historycznych w Warszawie i piastował godność sekretarza redakcji „Bulletin d'Information des sciences historiques en Europe Orientale“, wydawanego przez Federację Towarzystw Historycznych Europy Wschodniej. W roku 1938 został habilitowany na Uniwersytecie Warszawskim z historii powszechnej nowożytnej. W czasie okupacji niemieckiej mimo grożącego mu ze względu na pochodzenie niebezpieczeństwa brał żywy udział w pracach konspiracyjnych, a w latach 1942/43 i 1943/44 niezależnie od tego prowadził w ramach sekcji historycznej tajnego Uniwersytetu Warszawskiego wykłady i ćwiczenia z historii nowożytnej.

Padł jako jedna z ofiar wewnętrznych rozgrywek politycznych, zamordowany w dniu 13 czerwca 1944 roku przez bojówkę NSZ. Tragizm zaś jego zgonu leży w tym, że walcząc z okupacją niemiecką i będąc ścigany przez Niemców — zginął z rąk własnych rodaków. Tadeusz Manteuffel

Śp. KAZIMIERZ ZAKRZEWSKI

Jedną z pierwszych ofiar terroru niemieckiego pośród historyków warszawskich był śp. profesor Kazimierz Zakrzewski.

Urodzony w Krakowie, dnia 4 listopada 1900 roku, do szkół uczęszczał

we Lwowie, studia zaś akademickie odbywał w Uniwersytecie Jagiellońskim i Jana Kazimierza. Od wczesnej młodości interesowała go historia, ją też obrał jako przedmiot studiów uniwersyteckich, poświęcając się badaniu dziejów starożytnych. Pracował pod kierunkiem śp. K. Chylińskiego i w jego seminarium przedstawił w roku 1923 rozprawę doktorską pt. „Samorząd miast Achai Rzymskiej, Arkadia, Messenia, Lakonia“. Dla pogłębienia posiadanych wiadomości po ukończeniu Uniwersytetu odbył podróż naukową do Paryża i Rzymu. Zainteresowania jego zaczęły się wówczas koncentrować na okresie schyłkowego Cesarstwa Rzymskiego. Specjalną uwagę poświęca jednak rozwojowi wewnętrznych stosunków politycznych. Owocem tych badań była rozprawa pt. „Rządy i opozycja za cesarza Arkadiusza“, na podstawie której uzyskał w roku 1926 na Uniwersytecie Jana Kazimierza veniam legendi z historii starożytnej. Dalsze jego prace świadczą o wzrastającym zainteresowaniu tym okresem. Ogłasza więc drukiem „Rewolucję Odoakra“ i „Ostatnie lata Stylichona“, zabiera głos w dyskusji nad cezurą między starożytnością a średniowieczem, zwraca wreszcie uwagę na średniowieczne przedłużenie Cesarstwa Rzymskiego, jakim było Bizancjum. Powołany z dniem 1 października 1935 roku na nowo utworzoną katedrę historii Bizancjum w Uniwersytecie Warszawskim, poświęcił się całkowicie tej specjalności. Na okres ten jego działalności przypada opublikowanie w „Wielkiej Historii Powszechnej Trzaski, Everta i Michalskiego“ obszernego zarysu pt. „Bizancjum w średniowieczu“.

Praca naukowa i uniwersytecka nie wyczerpywała zainteresowań Kazimierza Zakrzewskiego. Był człowiekiem odczuwającym żywo prądy nurtujące społeczeństwo. Jako młody chłopiec zgłosił się do Legionów. W latach 1918 i 1920 brał ochotniczo udział w ówczesnych kampaniach. Po ukończeniu Uniwersytetu występował jako jeden z czołowych działaczy ZZZ we Lwowie. W tym samym okresie rozpoczął działalność publicystyczną, pisząc kolejno w wychodzącym we Lwowie „Słowie Polskim“ oraz warszawskich periodykach tego typu, co „Droga“, „Przełom“, „Pion“ i „Głos Powszechny“. W Warszawie należał do twórców polskiego ruchu syndykalistycznego i stał się jego właściwym kierownikiem w okresie okupacji. Nie zamknął się jednak wówczas w ramach działalności politycznej, lecz współpracował czynnie z powstającą organizacją wojskową.

Aresztowany dnia 12 stycznia 1941 roku w mieszkaniu swoim w Warszawie, był więziony w ciągu dwóch miesięcy na Pawiaku, aby w dniu 11 marca t. r. znaleźć śmierć w gronie 100 zakładników, rozstrzelanych przez Niemców w Palmirach w odwet za zamach na Igo Syma. T. M.

ZDZISŁAW ŻMIGRYDER-KONOPKA

Urodził się w Warszawie dnia 23 października 1897 r. W 1916 r. otrzymał maturę w gimnazjum Reja w Warszawie i w tym samym roku rozpoczął studia w zakresie filologii klasycznej i historii starożytnej w Uniwersytecie Warszawskim. Od września 1915 r. był członkiem Związku Polskiej Młodzieży Postępowo Niepodległościowej i pełnił służbę w Polskiej Organizacji Wojskowej. W listopadzie 1918 r. został jako podchorąży przydzielony do 36 pp. Brał udział w działaniach na froncie lwowskim w 1919 r. i na froncie wschodnim w r. 1920. Został odznaczony krzyżem *Virtuti Militari* kl. V i dwukrotnie Krzyżem Walecznych.